

Kõik kordub, ka hall, soe ja märg sügis

“Tänavune sügise kannab erakorralise pitsatit otsa ees. Soe kestab veel detsembris edasi, kuna harilikult sel ajal ikka juba külmataadi valitsust tunda oleme saanud,” kirjutas Postimees 6. detsembril 1929.

Ain Kallis

Juhuslikult pihku sattunud 88 aasta tagusest Postimehest vaatabki vastu justkui tänavuse novembri kirjeldus: “Taevas on ühtlases pilves, nagu halli pakkimise paberisse mähitud, maapind mustab üliniiskusest. Sõiduteel aga limerdab pori, mida vuravad mootorsõidukid nii ohtralt igas suunas pritsivad ning iga kodaniku kehakatte omapäraseks kirjuks täpivad.”

Ajaleht lisab, et nõnda sooja sügist ei ole Eestimaal olnudki, puudusid isegi lühikesed külmaperioodid. Kolme sügiskuu (september–november) keskmiseks õhutemperatuuriks arvutas Tartu Ülikooli meteoroloogiaobservatoorium 1929. aastal 7,0 kraadi.

“Maal oodatakse enne lund, siis alles jõulusid. Võib olla, et tulevad korraga. Siis oleks rõõm kahekordne,” kirjutas Postimees ligi üheksa aastakümnet tagasi.

Sügise 2017 eripära

Ammuse sügise kirjeldus klapib tänavusega vaid meeleolu ja muda osas. “Erakorralise pitsatit otsa ees” aga ei kanna see aasta aeg enam ammu. Tartu pika, 1865. aastal pihta hakanud vaatlusrea 15 kõige soojema sügise seas algavad kaheksal juhul aastanumbrid arvuga 2 (3. koht – 2006, 5. – 2011 jne). Novembri lõpul käiakse metsas seenel, detsembris tehakse sügisküнди...

Mis siis tänavustest sügiskuudest ilmalukku jääb? Ikka see vihmavee kogus, mis alla tuli. Metsad lirtsusid, ei kandnud masinaid, põllud meenusid paiguti riisivälju. “Tänavusügisesed vihmad keeravad talivilja peesse nigu pootsmani suivilja,” kurtis tuttav talumees.

Viljandis ja Valgas kallas septembri teisel kümmepäevakul maha normiga võrreldes kuuekordne portsjon vett!

Ilmateenistuses arutati Eesti keskmiseks sajuhulgaks rekordiline 270 mm (pikaajaline keskmine aastate 1981–2010 kohta ehk norm on 201 mm). Seni oli vihmasem 1981. aasta sügis, kui sadas 262 mm.

Tartus on poolteise sajandi jooksul tulnud rohkem sademeid vaid tosinal sügisel. Esikohal püsib aasta 1868 oma 324 millimeetriga nüüdse 235 vastu.

Kõige suurema koguse taevast kraami eraldas ilmataat seekord pealinnale – 332 mm (enam on sadanud seal vaid 1983. aastal), kõige vähem sai seekord Kunda – normikohase 176 mm.

Läinud aastaaja eripäraks oli ka see, et jube vihmased olid esimesed kuud, paiguti sadas pea iga päev. Viljandis ja Valgas kallas septembri teisel kümme päevakul maha normiga võrreldes kuuekordne portsjon vett!

Märjale sügiskuu järgnes sajune oktoober, kui Lääne-Eestis tuli vihmavett peaaegu kaks kuunormi. Lääne-Nigula ilmajaam sai kuu uue sajurekordi – 156 mm (norm 78 mm), Virtsus sadas aga kõige rohkem – 170 mm, s.o 233% normist. Seal on enam sadanud vaid 1980. aastal (182 mm).

Õhk oli soe

Õhusoojuse üle ei saanud nuriseda – sügise keskmiseks õhutemperatuuriks arutati 7,3 kraadi (norm 6,5°), alates 1961. aastast on 13 sügist olnud soojemad ja 39 jahedamad. Muide, kõige soojem on see aastaeg Eesti keskmisena olnud 2011. aastal (9,0°), kõige külmem aga 1993. aastal – vaid 2,3°. Soe oli muidugi saartel (Sõrves 9,4°), jahedam Pandivere kõrgustikul (Väike-Maarjas 5,9°).

Suviselt soe oli ilm viimati 10. septembril, kui Võrus mõõdeti 22,2 kraadi. Neli päeva hiljem algas kliimaatiline sügis, aeg, kui ööpäevane keskmine temperatuur jääb püsivalt alla 13 kraadi. Keskmiselt algab see aastaeg Kirde-Eestis 1. septembril, Vilsandil aga 17 päeva hiljem. Kõige varem on kliimaatiline sügis tulnud Väike-Maarja kanti 1987. aasta 27. juulil – suvi kestis siis vaid 36 päeva. Jube!

Hilissügis – aeg, mil ööpäeva keskmised langevad püsivalt alla 5 kraadi, domineerivad pilves ja vihmased ilmad – saabus Tartumaale 27. oktoobril. Sellal oli tõesti pilvine, nagu sageli viinakuus, kui selget päeva näeb harva.

Päikesepaistelisi tunde registreeriti vaid 232 (norm 267 tundi). Veel väiksemat näitu on leida 1961. aastast saadik vaid 13 sügisel.

Hingedeajal, 2.–25. novembrini ei lõõtsunud tugevaid tuuli, mis tähendab, et esivanemad olid meie tegemistega igati rahul. Sügise tuule maksimaalseks kiiruseks mõõdeti Dirhami rannikujaamas 30. oktoobril 27 m/s. Äikest oli kuulda-näha mitmel pool septembri keskel.

Oodatud lund tuli terakene 22. oktoobril Lääne-Virumaal, paariks päevaks sai maa valgeks neli päeva hiljem.